

Hjärnkvinnor på egna ben

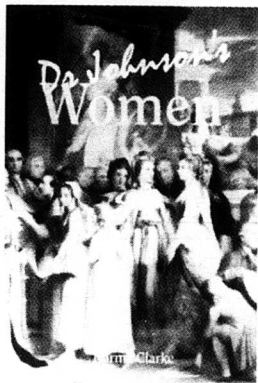
I nyutkomna *Dr Johnson's women* tecknas på ett chosofritt sätt bilden av ett kvinnligt intellektuellt koteri i 1700-talets England som – då som nu – skänkte sina medlemmar både ära och berömmelse.

Litteratur

Dr Johnson's women

Norma Clarke

London, 2001

Kvinnorna kring doktor Johnson hade huvudet på skaft och pennan i hand.

Den styvmoderliga behandlingen av idel misskända kvinnliga litterära genier är en politiskt korrekt sanning som ständigt upprepas av svenska litteraturhistoriker. På grenar av svensk humaniora har genomsyrats så av ambitionen att med genusperspektivet som ledstjärna vrida den historiska kompassen rätt igen. Därför känns *Dr Johnson's women* uppfriskande med sitt opretentiösa angreppssätt.

EN AV DE OBESTRIDDA centralgestalterna i 1700-talets London var den lärde och spirituella doktor Johnson (1709–1784). Son till en fattig bokhandlare och märkt av lyten och den gåtfulla sjukdomen Tourettes syndrom (en triad bestående av nervösa ryckningar i ansiktsmuskulaturen, rapningar och analfixering) var det ett smärre under att han lyckades etablera sig såväl i Londons publicistiska värld som i dess intellektuella kretsar.

Men det skulle dröja ända till 1750-talet innan han slog igenom på allvar. Det var under detta decennium som hans stora lexikon, hans artiklar i *Rambler* och *Idler* liksom hans roman *Prins Rasselas* såg dagens ljus. Men hans största bekymmer var att han var fattig, och det var först i och med att den engelska regeringen tilldelade honom statspension år 1762 som han lade sina ekonomiska bekymmer bakom sig.

1700-TALETS INTELLEKTUELLA sökte inspiration i varandras sällskap. Doktor Johnsons pokulerade med författarkollegan Oliver Goldsmith och med konstnärerna Reynolds och Hogarth är väl dokumenterat. Mindre känt är att doktor Johnson sökte och fann ett

säregt självfrändskap med ett koteri av tidens tongivande intellektuella kvinnor.

En av dem var Elisabeth Carter (1717–1806) som kommit till London som balettdansös men som vid 21 års ålder hade vunnit rykte som en av tidens allra mest lärda översättare. Om henne sade Johnson att hon var lika skicklig på att laga pudding som att översätta ett grekiskt drama, lika skicklig på att brodera en näsduk som att skalda.

Där fanns även Hannah More (1745–1833) som slog igenom som en kvick och populär pjäsförfattare och som, efter att ha tjänat en förmögenhet på sina teaterstycken, drev en elit-skola för flickor tillsammans med sina systar.

En annan i kretsen var Charlotte Lennox (1729–1804), enligt doktor Johnson den mest lysande av dem alla. När Miss Lennox publicerade sin första bok *Harriot Stuart* arrangerade Johnson en middag till hennes ära,

varvid han själv krönte henne med en lagerkrans. Hennes andra storverk *The female Quixote* har länge ansetts vara en förtäckt hyllningsskrift till doktor Johnson – möjligen också med amösa undertoner.

Där fanns Elisabeth Montagu (1720–1800), den blixtrande intelligenta mecenaten par preference. Mrs Montagu var gift med Englands rikaste man och var generös både med understöd och med att arrangera litterära salonger i sitt hem.

MEN DET KANSKE INTRESSANTASTE porträttet tecknar Norma Clarke av Fanny Burney (1752–1840), den vackraste av dem alla, som på ett tydligt sätt personifierar konflikten mellan självförtroende och den blygsamhet som var tidens sed. Fanny Burney publicerade sitt mästerverk *Evelina* anonymt, men hon bevarade samtliga brev och andra skrivna alster att publiceras för eftervärlden.

Norma Clarkes egen tolkning är klar. Samuel Johnson älskade, respekterade, uppmuntrade och drogs till dessa kvinnor för deras intellektuella gåvor.

Uppskattningen synes ha varit ömsesidig. Den 14 maj 1784, när han endast hade några månader kvar att leva, deltog doktor Johnson som ende manlige gäst i deras krets vid en litterär middag som arrangerades av teaterdirektören Garricks hustru.

NORMA CLARKES BOK är ett litet mästerverk i sitt slag och författarinnan ska ha all heder av att ha belyst en epokgörande period i 1700-talets litteraturhistoria. Hennes bok understryker också att England sannerligen inte har saknat (och inte heller saknar) kvinnor med både hjärna och penna och som vunnit ryktbarhet av egen kraft.

Boken utgör en sund motvikt mot dem som i vårt land försöker pådöva forskarvärlden ett genusperspektiv, där viktiga frågor undertrycks och de stereotypa svaren är givna på förhand. Eller, annorlunda uttryckt, varför söka det obskyra när de verkliga storheterna har funnits och alltfjänt står att finna rakt framför näsan.

WILHELM ENGSTRÖM

TV i kväll onsdag 18 april

SVT1

18.00–19.00 Bolibompa
18.00 Sagoboken
18.10 Teddy och Oskar
18.15 Sagor från Zoo
18.30 Det hemlighetsfulla huset
19.00 Rockos moderna liv (R)
19.25 Anslagstavlan
19.30 Rapport
20.00 Gröna rum
20.30 Mitt i naturen
21.00 Prat i kvadrat
21.30 Tombstone. Amerikansk långfilm från 1994.
23.35 Nyheter från SVT24
23.45 Kulturnyheter (R)
23.55 Fu Marianne (R)
0.55–2.55 Nyheter från SVT24

SVT2

18.00 Aktuellt
18.15 Go'kväll
19.00 Kulturnyheter
19.10 Regionala nyheter
19.30 Vera
20.00 Uppdrag Granskning
21.00 Aktuellt
21.30 A-ekonomi
21.40 Regionala nyheter
21.50 Sportnytt
22.05 Aktuellt
22.10 Kamera: Francisco Boix
23.05 Lotto och Viking Lotto
23.15 P.S (R)

23.30–0.25 Morden vid Thurston High (R)

TV3

18.50 TV3 Direkt
19.00 Vita lögnen
19.30 Baren
20.00 Mayday, mayday
20.30 Uefa Champions League: Bayern München-Manchester United
21.35 TV3 Direkt
21.40 Uefa Champions League, forts
22.55 TV3 Direkt
23.05 TV3 Sport
23.10 Vem vill bli hockeymiljonär?
23.20 Baren (R)
23.50 Seinfeld
0.20 Walker Texas Ranger
1.15 Kojak
2.10 Fortsätt drömma
2.40 Ricki Lake (R)
3.35–4.30 Torpederna

TV4

18.10 Lokala nyheter
18.25 Vädret
18.30 Nyheterna
18.50 Ekonominyheter
19.00–21.30 Ishockey: Sverige-Finland
21.30 Nanny
22.00 Nyheterna
22.15 Lokala nyheter
22.25 Sporten
22.45 Vinnare: V64
23.25 Tom Green show
23.55 Nyheterna och vädret
0.05 Dolda kameran
0.30 Post Mortem (R)
1.20 M.A.S.H. (R)
1.45–2.30 Kvinnofängelset (R)

Kanal 5

18.00 Popstars (R)
19.00 Radio
19.30 Vänner (R)
20.00 Frasier
20.30 Spin City

21.00 Vänner
21.30 Vår man i rutan
22.30 Stockholmare
23.00 Programstart: Da Ali G Show
23.35 Radio (R)
0.05 Jay Leno Show
1.00 Till sista hjärtslaget. Amerikanskt drama från 1996.
2.40 Skål (R)
3.05–3.30 Skål (R)

TV8

Finansnytt sänds 07.58, 12.58, 16.58, 19.58, 20.58 och 21.58.
Nyheter från Bloomberg när inga övriga program visas.
19.00 Uråldriga mysterier: Aboriginer
20.05 Porträtt: J Edgar Hoover – chef för FBI
22.15 Uppdrag: bygg ett drömhushus
22.45 Arkitekter utan skyddsnät
23.15–6.00 Bloomberg

små företag – stora köpare

FÖRETAGAREN

Annonsbokning: 08 - 5620 8710